

M. Rak

JESZCZE O FRAZEOLOGII GESTYCZNEJ – *X ZAŁAMIE RĘCE*

Adnotacja. Artykuł dotyczy polskiego frazeologizmu *X załamię ręce*. Jako jednostka należąca do frazeologii naturalnej *X załamię ręce* jest szeroko rozpowszechnione w folklorze słownym i w różnych językach. Słowniki polszczyzny ogólnej przekonują, że temu frazeologizmowi towarzyszą 2 gesty: 1) wyginanie ku dołowi dłoni splecionych palcami, 2) złożenie dłoni jak do modlitwy. Łączliwość składniowa omawianego przykładu (jego rekcja wymaga przyimka *nad* + narzędnik) oraz odniesienie np. do kina niemego wskazują na 3. gest – wzniesienie ugiętych rąk do góry. Najprawdopodobniej to właśnie zachowanie niewerbalne jest podstawą motywacyjną frazeologizmu *X załamię ręce*.

Słowa kluczowe: frazeologia, frazeologia gestyczna, motywacja frazeologii, *X załamię ręce*.

Uwagi wstępne – terminologia i stan badań

Frazeologia gestyczna to podtyp frazeologii somatycznej (na temat której powstało już dość dużo prac [1; 2; 3; 4; 5]), obejmujący jednostki motywowane gestami. Gesty zwykle odnosi się do ruchów rąk towarzyszących wypowiedzianym słowom i w odpowiedni sposób z nimi zsynchronizowanych. Obok ekspresji twarzy i zachowań wzrokowych należą one do systemu kinezyjnego komunikacji niewerbalnej [6, s. 255] i są przedmiotem badań w ramach interdyscyplinarnych *gesture studies*. W polskim językoznawstwie zagadnienie gestów jest opisywane zwłaszcza przez Jolantę Antas i jej uczennice [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13]. Nadal jednak brakuje nam takiego opracowania, jakim dysponują rosyjscy badacze – “Словарь языка русских жестов” [14].

W Polsce pionierską pracą, jeśli idzie o frazeologię gestyczną, jest artykuł Anny Krawczyk [15] dotyczący materiału gwarowego. Postulat wydzielenia tego podtypu frazeologii zgłaszali wcześniej radzieccy językoznawcy – Leonid I. Rojzenzon i Iwan W. Abramiec [16], w artykule omawiającym homonimie frazeologiczną, polegającą na współistnieniu znaczenia dosłownego (motywującego) i przenośnego frazeologizmu, co jest nazywane dwuplanowością, dwupłaszczyznowością albo obrazowością związków frazeologicznych [6, s. 257]. Frazeologia gestyczna była też tematem artykułów m.in. Wolfganga Eismanna [17], Jewgienija M. Wereszczagina i Witalija G. Kostomarowa [18] oraz Harald Burgera [19]. W literaturze naukowej ten typ frazeologii jest określany kilkoma terminami – w niemieckim językoznawstwie to *elblem*, *kinem* albo *kinegram*, a w rosyjskim, ukraińskim i białoruskim – *somatyzm* [17, s. 133–134]. Warto odnotować, że motywację niektórych frazeologizmów gestycznych, np. *X machnie ręką na coś*, *X załamię ręce*, *X zaciera ręce*, opisywał także Antoni Krasnowolski [20, s. 60–61]. Z kolei *X poda Y rękę* omówiła Izabela Kraśnicka-Wilk [21].

Podsumowując swój artykuł, A. Krawczyk stwierdziła, iż:

“Ten pobieżny przegląd frazeologizmów mimiczno-gestycznych pokazuje, że między kodem gestów i min, a zasobem frazeologicznym języka mogą zachodzić następujące relacje: 1. gestowi (minie) odpowiada jeden zwrot, np. *X załamię ręce*; 2. gestowi (minie) odpowiada szereg zwrotów, np. *X wybałuszy oczy*, *X robi duże oczy*; 3. gestowi (minie) nie odpowiada jednostka językowa, np. gest płacenia w języku ogólnym i w większości gwar; 4. frazeologizm opisuje gest nieistniejący, np. *X zęgnalby się lewą nogą*” [15, s. 143].

W powyższym cytacie oraz w pracy Krasnowolskiego [20, s. 61] pojawia się frazeologizm, którego dotyczy niniejszy tekst – *X załamię ręce*. Moim celem jest tu sprecyzowanie, jakie gesty z polskiego zasobu gestów odpowiadają temu zwrotowi. Wiąże się to oczywiście z pochodzeniem omawianej jednostki, pewną odpowiedzią mogą być także ujęcia słownikowe. Tym samym w artykule znajdują się trzy – krótkie z konieczności – części.

W stronę frazeologii naturalnej

Związek frazeologiczny *X załamię ręce* nie jest typowy dla polszczyzny. Można mu przypisać status frazeologizmu naturalnego w ujęciu Stanisława Skorupki [22], czyli takiej jednostki, “której źródłem powstawania są zjawiska natury, świat roślinny i zwierzęcy, zachowania się człowieka, jego naturalne gesty, nazwy części ciała, podstawowe czynności fizjologiczne” [22, s. 119]. Znamienne dla frazeologii naturalnej jest to, że pojawia się w różnych językach niezależnie, co sprawia, że jeśli idzie o tego typu przykłady oczywiście nie można mówić o internacjonalizmach, gdyż nie dochodzi do zapożyczeń. *X załamię ręce* ma odpowiedniki w językach słowiańskich (np. ros. *заламывать руки*, ukr. *заламувати руки*, błrus. *заламваць руки*, cz. *rukama lomiti*), germańskich (np. niem. *die Hände ringen*, ang. *wring one’s hands*), romańskich (np. franc. *se tordre les mains*) i z pewnością w innych.

Omawiana jednostka (i jej warianty) jest bardzo szeroko rozpowszechniona w dialektach słowiańskich (wybór przykładów – ze względu na oszczędność miejsca – podaje tylko z gwar rosyjskich i polskich):

ros.: *ломать руки* Волг., Прост. ‘горевать, расстраиваться, волноваться о чем-л.’ [СРПФ, s. 83];

ломить руки (рученьки) ‘заламывать, поднимать вверх руки от горя, сильного страдания’, Астрах., Смол. [СРНГ 17, s. 119]; ‘Каяться, сожалеть о содеянном’, Пск. [СПП 2001, s. 66];

поламывать руки Дон. (1862) ‘то же, что *ломать руки*’ [СРНГ 29, s. 35];

ломать рученьки Пск. ‘то же, что *ломать руки*’ [СПП 2001, s. 68] (Na przykłady rosyjskojęzyczne zwrócił mi uwagę Prof. Walerij M. Mokienko, któremu w tym miejscu bardzo dziękuję);

pol.: *łomać rance* ‘głośno wyrzekać, żalić się, zawodzić, rozpaczać, lamentować’, Zdunek (pow. ostrołęcki) [KSGP PAN];

załamać ręce ‘wpaść w rozpacz’ [KSGP PAN];

łomać ryncę ‘składać ręce jak do modlitwy, wyrażając tym samym różne, silnie negatywne emocje, np. oburzenie’ [KaśILG 5, s. 444];

załomić ryncę ‘wpaść w rozpacz, w poczucie bezradności, załamać się’ [KaśILG 12, s. 275].

X załamię ręce często pojawia się również w folklorze słownym (przede wszystkim w pieśniach miłosnych, w których w taki sposób opisuje się emocje tęskniącej, rozpaczającej dziewczyny; w *Ludzie* Oskara Kolberga mamy – jak przekonuje baza Folbas [<http://www.folbas.umcs.lublin.pl/>] – 32 poświadczenia często ze zdrobnieniem *rączka* i przymiotnikiem *biała*, co daje w efekcie *X [koniecznie kobieta] białe rączki załamuje*), np.:

pol.:

Na Podolu biały kamień,
Podolanka siedzi na niem.

Siedzi, siedzi, lamentuje

roncki swoje załamuje.

ukr.:

Козака несуть,

І коня ведуть,

Кінь головоньку клонить.

А за ним, за ним

Його дівчина

Білі рученьки ломить.

Ой ломи, ломи

Білі рученьки

До єдиного пальця!

Obydwa argumenty (dialektologiczny i folklorystyczny) przekonują o dawności omawianego frazeologizmu. Prawdopodobnie należy on do zasobu frazeologii prasłowiańskiej, o której wciąż prawnie nic nie wiemy. Wytypowanie jednostek, które ją kontynuują, jest możliwe jedynie poprzez prześledzenie zasięgu geograficznego w dialektach i właśnie w folklorze. Teksty folkloru – jak wiadomo – zachowują dawne zwroty i wyrażenia, co jest podyktowane z jednej strony specyfiką stylu artystycznego, a z drugiej – petryfikacją połączeń językowych, której sprzyjają rytmyka pieśni i obecny w nich rym.

Co mówią słowniki polszczyzny ogólnej? Znaczenie frazeologizmu *X załamię ręce*

Przegląd słowników polszczyzny dawniejszej i współczesnej, por.:

ST, szpalta 2958: *załamywać ręce*, *die Hände ringen*, *se tordre les mains*;

SL 6, s. 798: *załamować ręce*: Załamuje ręce nad nieszczęśliwością ojczyzny;

SWil 2, s. 2108: *załamywać ręce* ‘składać ręce i złożonemi poruszać, co jest oznaką żalu, boleści’;

SW 8, s. 156: *załamać ręce* ‘splótszy je palcami, wygiąć w rozpacz’;

SJPDor: *załamać, załamywać, łamać ręce* ‘wygiąć, wyginać na zewnątrz dłonie, splecione palcami, na znak rozpacz; wpaść, wpadać w rozpacz’;

SJPSzym: rzad. *łamać ręce, dłonie* ‘wyginać dłonie rąk splecionych palcami na znak zdenerwowania, zniecierpliwienia, rozpacz’;

SJPSzym: *załamać ręce* ‘wygiąć na zewnątrz dłonie splecione palcami (w odruchu rozpacz); wpaść w rozpacz’;

NSJPDun, s. 843: *załamywać – załamać ręce* ‘wpadać w rozpacz, załamywać się, przyjmować postawę rezygnacji, bezradności, zniechęcenia’;

ISJP 2, s. 447: *załamać ręce* nad kimś, nad czymś, ‘mówimy, że ktoś załamuje lub łamie ręce nad kimś lub nad czym, jeśli jest zaniepokojony postępowaniem lub stanem tej osoby lub rzeczy i czasem okazuje to gestem rąk splecionych palcami i wygiętych do dołu’;

WSJP PAN: *ktoś załamał ręce* 1. ‘ktoś poczuł się zaniepokojony, a nawet zrozpaczony czymś postępowaniem lub stanem jakiejś rzeczy’, 2. ‘ktoś wykonał gest oznaczający zniechęcenie lub rozpacz, polegający na wygięciu ku dołowi dłoni splecionych palcami’;

SFSkor 2, 28: *łamać – załamywać ręce* (ndk) ‘jako znak zmartwienia, rozpacz’;

przekonuje, że frazeologizm *X załamię ręce*, choć w definicjach nie zostało to wyszczególnione w postaci numeracji (z wyjątkiem WSJP PAN), jest wieloznaczny. Jedno znaczenie to opis gestu wykonanego rękami, który komunikuje określone emocje i odczucia, a kolejne – to nazwanie tych emocji i odczuć. W następnej części artykułu zajmę się gestami, tu jednak skupię się trochę dokładniej nad emocjami i odczuciami komunikowanymi frazeologizmem *X załamię ręce*. W zacytowanych definicjach pojawiają się rzeczowniki: *żał*, *boleść*, *rozpacz*, *rezygnacja*, *zniechęcenie*, *zdenerwowanie*, *zniecierpliwienie*, *bezradność* i *zaniepokojenie*. Jak widać, wyrazy te odsyłają do dość szerokiego spektrum mniej lub bardziej negatywnych emocji i odczuć, które nie są tożsame. Na jednym biegunie znajduje się rozpacz, a na przeciwnym zniecierpliwienie. Jest to tak duża różnica, że umieszczenie wymienionych rzeczowników w szeregu jest nieprecyzyjne. Lepiej w takiej sytuacji sprawdza się definicja zakresowa, por. cytowane wyżej *łamać ręce* [KąsILG 5, s. 444].

Ile gestów?

Przytoczne wyżej definicje słownikowe zwrotu *X załamię ręce* przekonują, że mamy tu do czynienia *de facto* z co najmniej dwoma gestami: 1) wyginanie ku dołowi dłoni splecionych palcami (tak podają SW, SJPDor, SJPSzym, ISJP, WSJP PAN), 2) złożenie dłoni jak do modlitwy (tak SWil i KąsILG). Jeśli do tego dołożymy uwagę składniową o tym, że zwrot *X załamię ręce* łączy się z przyimkiem *nad* + narzędnik, to możemy uwzględnić kolejny gest – 3) zgięte nieco w łokciach ręce uniesione ponad głową mówiącego (który może dotyka dłońmi swojej głowy, przy czym jest to konieczne) i trochę wysunięte do przodu jakby w geście pochylania się nad inną osobą, jej sytuacją i problemami. Tak zresztą wynikałoby też np. ze scen utrwalonych w filmach kina niemego, które – co rozumiałe, ze względu na brak kodu

głosowego – są szczególnie dobrym medium pokazującym siłę gestu. W filmie fabularnym *Bestia* z 1917 r. w reżyserii Aleksandra Hertza te właśnie różne negatywne emocje przekazywane frazeologizmem *X załamię ręce* są wyrażane trzema gestami. Widać to zwłaszcza w scenie kłótni między Sonią Basznikową (w tej roli Pola Negri) i jej rodzicami.

Identyczną składnię i podobne znaczenie do omawianego zwrotu mają:

„czasowniki nazywające czynności psychiczne lub stany emocjonalne doznawane i wyrażane przez osobę = TR [trajektor] wobec obiektu LM [landmark], którym często także jest osoba, np. *biadać nad, biadolić nad, boleć nad, lamentować nad, litować się nad, płakać nad, rozczulić się nad, rozpaczać nad, rozpływać się nad, roztkliwiać się nad, rozżalić się nad, szlochać nad, ubolewać nad, ulitować się nad, użalać się nad, płakać nad, rozpaczać nad, zapłakać, zawodzić, zlitować się, zmiłować się* [...]. Motywacją do wyboru przyimka *nad* + *instr* znów mógł być obraz osoby = TR pochylającej się nad inną osobą = LM i jej sprawami i doznającej w tej sytuacji opisanych przez czasownik V uczuć. Zauważmy, że w języku polskim mamy taki obrazowy metaforyczny związek frazeologiczny *ktoś pochyla się nad kimś, ktoś pochyla się nad czymś losem*’ [23, s. 450].

Wynika z tego, że zwrotowi *X załamię ręce* odpowiadają trzy gesty, które zresztą wyrażają nieco inne emocje. Który z nich jest podstawowy, który stoi za motywacją omawianej jednostki? Biorąc pod uwagę jedno ze znaczeń czasownika *łamać* ‘zgiąć coś pod pewnym kątem, nadać czemuś kształt linii łamanej’ [SJPSzym], a także to, że ręka (w znaczeniu kończyna górna) podstawowo ma kształt linii prostej,

można zaryzykować interpretację, że prymarnie frazeologizm odnosi się do 3. gestu. Ponieważ *ręka* w pierwszym znaczeniu to ‘chwytna część kończyny górnej u człowieka i u naczelnych, składająca się z nadgarstka, śródreżcza i palców’ [SJPSzym], pod frazeologizm *X załamię ręce* – ze względu na podobieństwo komunikowanych emocji i odczuć – zostały podciągnięte gesty 1. i 2. Zastanawiające jest to, że SJPSzym podaje m.in. formę **X łamię dłonie* jako wariant *X łamię ręce*. Przejrzenie słowników frazeologicznych, a także sięgnięcie do zasobów Internetu i Narodowego Korpusu Języka Polskiego przekonuje, że **X łamię dłonie* to forma nieistniejąca, chyba z rozpędu umieszczona w słowniku.

Podsumowanie

Badania frazeologii gestycznej pozwalają zauważyć różnice kulturowe, o czym zresztą już pisano. Jeden z wielu przykładów, które to obrazują, został przywołany przez W. Eismana [17, s. 136]. Frazeologizmowi *można policzyć na palcach (jednej ręki)*, ros. *по пальцам можно сосчитать*, niem. *Das kann man an den Fingern abzählen* towarzyszy gest. Polacy, Rosjanie i Niemcy zaciskają w pięść lewą dłoń i liczą palce, przy czym Polacy i Niemcy zaczynają od kciuka, a Rosjanie od małego palca. Innego przykładu dostarcza film wojenny *Bękarty wojny* w reżyserii Quentina Tarantino. Porucznik Archie Hicox (w tej roli Michael Fassbender) ujawnia to, że nie jest Niemcem podczas picia whisky. Zamawia trzy szklanki tego alkoholu, jednocześnie pokazując trzy palce – wskazujący, środkowy i serdeczny (wówczas kciuk i mały palec są zgięte i stykają się), tak jak się to robi w krajach anglosaskich. Dla majora Dietera Hellstroma (w tej roli August Diehl), przyzwyczajonego do pokazywania liczby trzy w postaci wyprostowanych palców – kciuka, wskazującego i środkowego – jak robią to Niemcy, a także np. Polacy – jest to wystarczający sygnał, że ma do czynienia ze szpiegiem.

Czy różnice kulturowe widać w przypadku frazeologizmu *X załamię ręce*? Odpowiedź na to pytanie, to już jest temat na inny artykuł.

Lista wykorzystanych źródeł

1. Krawczyk-Tyrpa, A. Frazeologia somatyczna w gwarach polskich: związki frazeologiczne motywowane nazwami części ciała / A. Krawczyk-Tyrpa. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987. – 273 s.

2. Валодзіна, Т. Цела чалавека: слова, міф, рытуал / Т. Валодзіна. – Мінск : Тэхналогія, 2009. – 423 с.
3. Горды, М. Соматическая фразеология современных русского и польского языков / М. Горды. – Щецин : Volumina, 2010. – 364 с.
4. Baláková, D. Dynamika súčasnej slovenskej frazeologie (fond somatických frazem) / D. Baláková. – Greifswald : Ernst-Moritz-Arndt-Universität, 2011. – 315 s.
5. Michow, E. Studia nad frazeologią somatyczna języka polskiego i bułgarskiego / E. Michow. – Kielce : Wydawnictwo GlobalTranslator CUiT, 2013. – 162 s.
6. Hordy, M. Język ciała we frazeologii polskiej i rosyjskiej / M. Hordy // *Poznańskie Studia Slawistyczne*, 2020, № 18. – S. 171–253. DOI: 10.14746/pss.2020.18.15.
7. Antas, J. Gest, mowa a myśl / J. Antas // *Językowa kategoryzacja świata*, red. R. Grzegorzczukowa i A. Pajdzińska. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1996. – S. 71–96.
8. Antas, J. Gesty – obrazy pojęć i schematy myśli / J. Antas // *Ikoniczność znaku: słowo – przedmiot – obraz – gest*, red. E. Tabakowska. – Kraków : Universitas, 2007. – S. 181–212.
9. Antas, J. Semantyczność ciała. Gesty jako znaki myślenia : monografia / J. Antas. – Łódź : PrimumVerbum, 2013. – 300 s.
10. Kraśnicka-Wilk, I. Mówiące ciało. Analiza utrwalonych we frazeologii werbalnych zachowań człowieka / I. Kraśnicka-Wilk. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017. – 131 s.
11. Załazińska, A. Schematy myśli wyrażane w gestach. Gesty metaforyczne obrazujące wybrane abstrakcyjne relacje i zasoby podmiotu mówiącego / A. Załazińska. – Kraków : Universitas, 2001. – 119 s.
12. Załazińska A. Po co językoznawcy badania gestów, po co badaniom gestów językoznawca / A. Załazińska // *LingVaria*, 2007, № 2 (4). – S. 43–52.
13. Załazińska, A. Obraz. Słowo. Gest / A. Załazińska. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016. – 178 s.
14. Григорьева, С. А. Словарь языка русских жестов / С. А. Григорьева, Н. В. Григорьев, Г. Е. Крейдлин. – Москва–Вена : Языки русской культуры. – Венский славистический альманах, 2001. – 255 с.
15. Krawczyk, A. Frazeologizmy mimiczne i gestyczne na materiale gwarowym / A. Krawczyk // *Socjolingwistyka*. – 1983. – № 5. – S. 137–144.
16. Ройзензон, Л. И. Совмещенная омонимия в сфере фразеологии / Л. И. Ройзензон, И. В. Абрамец // *Вопросы языкознания*. – 1969. – № 2. – С. 54–63.
17. Айсманн, В. Проблемы сопоставления фразеологических единиц обозначающие жесты : на материале русского и немецкого языков / В. Айсманн // *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*. – 1985. – № 2. – S. 131–141.
18. Верещагин, Е. М. О своеобразии отражения мимики и жестов вербальными средствами (на материале русского языка) / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров // *Вопросы языкознания*. – 1981. – № 1.
19. Burger, H. Kinnegramme / H. Burger // H. Burger, A. Buhofer, A. Sialm, *Handbuch der Phraseologie*. – Berlin – New York : Walter de Gruyter, 1982. – S. 56–60.
20. Krasnowolski, A. Przenośnie mowy potocznej, cz. 1 / A. Krasnowolski. – Warszawa : Nakładem i drukiem M. Arcta, 1905. – 254 s.
21. Kraśnicka-Wilk, I. Gesty zachowane w języku. Relacje między językowymi i niejęzykowymi sposobami wyrażania znaczeń na przykładzie analizy semantyki frazeologizmu gestycznego *podać komuś rękę* / I. Kraśnicka-Wilk // *Multimodalność komunikacji*, red. J. Winiarska, A. Załazińska. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 2018. – S. 57–71.
22. Skorupka, S. Z zagadnień frazeologii porównawczej / S. Skorupka // *Prace Filologiczne XVIII*, cz. 4, 1965. – S. 119–130.
23. Przybylska, R. Polisemia przymków polskich w świetle semantyki kognitywnej / R. Przybylska. – Kraków : Universitas, 2002. – 608 s.

Źródła

ISJP: M. Bańko (red.). Inny słownik języka polskiego, t. 1–2. – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.

KaśILG: J. Kaś. Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej, t. 1–12. – Bukowina Tatrzańska – Nowy Sącz – Kraków, 2015–2019.

KSGP PAN: Kartoteka Słownika gwar polskich PAN [on-line: <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/37156?language=en>].

NSJPDun: B. Dunaj (red.). Nowy słownik języka polskiego. – Warszawa, Wilga, 2005.

SFSkor: S. Skorupa. Słownik frazeologiczny języka polskiego, t. 1–2. – Warszawa, Wiedza Powszechna, 1967–1968.

SJPDor: W. Doroszewski (red.). Słownik języka polskiego, t. 1–11. – Warszawa, Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna” (t. 1–4), Państwowe Wydawnictwo Naukowe (t. 5–11), 1958–1969. Wersja na CD-ROOM-ie.

SJPSzym: M. Szymczak (red.). Słownik języka polskiego, t. 1–3. – Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978–1981. Wersja na CD-ROOM-ie.

SL: S.B. Linde. Słownik języka polskiego, t. 1–6. – Warszawa, Drukarnia XX. Pijarów, 1807–1814.

ST: M.A. Troc. Nowy dykcjonarz to jest Mownik polsko-niemiecko-francuski. – Leipzig, Jan Fryderyk Gledycz, 1779.

SW: J. Karłowicz, A.A. Kryński, W. Niedźwiedzki. Słownik języka polskiego, t. 1–8. – Warszawa, nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego, 1900–1927.

SWil: A. Zdanowicz i in. Słownik języka polskiego, t. 1–2. – Wilno, Maurycy Orgelbrand, 1861.

WSJP PAN: P. Żmigrodzki (red.). Wielki słownik języka polskiego PAN [on-line: <https://wsjp.pl/>].

СРНГ: Словарь русских народных говоров. Вып. 1–49. – Москва–Ленинград /Санкт-Петербург. Наука, 1965–2019.

СПП: Словарь псковских пословиц и поговорок: 13000 единиц. Сост. В.М. Мокиенко, Т.Г. Никитина. Науч. ред. Л. А. Ивашко. – Санкт-Петербург, Норинт, 2001. – 176 с.

СРПФ: В.М. Глухов. Словарь русской просторечно-диалектной фразеологии (собранный в говорах Иловлинского р-на Волгоградской области). Машинопись. 1988.

Wykaz skrótów: ang. – angielskie, bñus. – białoruskie, cz. – czeskie, franc. – francuskie, niem. – niemieckie, pol. – polskie, ros. – rosyjskie, ukr. – ukraińskie.

Abstract. The article is focused on the Polish phraseologism *X zalamie ręce* [wring one's hands]. As an entity belonging to the natural phraseology, *X zalamie ręce* is widespread in verbal folklore and in various languages. Dictionaries of general Polish prove that this phraseologism is accompanied by two gestures: 1) bending downwards hands with interlocked fingers, 2) folding hands as if in prayer. The syntactic connectivity of this phraseologism (its reaction requires the preposition *nad* [over] + instrumental) and the reference to, for example, silent cinema indicate the 3rd gesture – raising bent hands up. Most likely, it is the non-verbal behavior that is the motivational basis of the phraseologism *X zalamie ręce*.

Keywords: phraseology, gesture phraseology, motivation of phraseology, *X zalamie ręce* [wring one's hands].

УДК 811.161.1'367:32

Е. А. Рычева

ИМИДЖ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ФРАЗЕОЛОГИИ И ПАРЕМИОЛОГИИ: АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. В статье рассматривается аксиологический аспект употребления фразеологических единиц и паремий в речи политического лидера, способствующий формированию его имиджа в публичном пространстве. Выделены три аксиологические диады («труд / безделье»; «правда / ложь»; «искренность / лицемерие») и показаны механизмы моделирования речевого